

EVOLUȚIA PREFERINȚELOR DE LECTURĂ PRIVIND LITERATURA AUTOHTONĂ A CETĂȚENILOR DIN REPU- BLICA MOLDOVA PE PARCURSUL A CELOR 30 DE EDIȚII ALE „TOPULUI CELOR MAI CITITE 10 CĂRȚI”

Angela DRĂGĂNEL,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

S-a scris și, probabil, se va mai scrie o multitudine de articole despre aparițiile editoriale, păreri, foarte avizate ale criticilor literari, ale editorilor și diverșilor specialiști. Dar există, în același timp, impresiile relevante și pline de bun simț ale cititorului obișnuit, care nu sunt publicate întotdeauna. Părerile acestor cititori au fost urmărite de-a lungul anilor cu ajutorul sondajului sociologic *Topul celor mai citite 10 cărți*.

Scopul investigațiilor a fost și rămâne, cu mici modificări și precizări, cunoașterea opiniilor diverselor categorii de cititori privind literatura originală apărută într-un an editorial și folosirea acestor date pentru completarea colecțiilor bibliotecilor, organizarea activităților culturale de promovare a cărții și lecturii și, desigur, decernarea premiilor autorilor ale căror cărți sunt cele mai votate de public.

Precizăm că acest *Top* a fost și rămâne o ierarhizare a preferințelor cititorilor și nu un top al valorii cărților editate într-un an calendaristic, dar nu este exclus că cititorul nu face abstracție, totuși, și de valoarea reală a titlurilor aflate în lista chestionarului.

La primele 13 ediții ale investigației, cărțile erau evaluate de o comisie de experți în frunte cu directorul BNRM, Alexe Rău, din care mai făceau parte scriitori, editori, critici literari, istorici și colaboratori ai serviciului Studii și Cercetări. Titlurile de carte selectate de către această comisie erau introduse în chestionar.

An de an, nu este o excepție și pentru ultimele ediții ale sondajului, o parte dintre cititori, rămânându-ne recunoscători pentru informația primită referitoare la aparițiile editoriale, ne comunicau cu onestitate că nu au citit nimic și nu-și asumă responsabilitatea de a ierarhiza cărțile. Alții au citit ulterior cărțile ale căror titluri le-au captat atenția și au revenit apoi să le voteze, acest lucru s-a întâmplat începând cu ediția anului 2017, când chestionarul a fost plasat online în *Google Forms*

și a fost posibilă revenirea ulterioară la chestionar pentru vot. Ani l-a rând în bibliotecile din sate nu se găsea nicio carte din lista *Topului* în bibliotecile orașenești, doar 2-3 titluri din aceste liste, iar în colecțiile personale foarte rar se întâlnea 1 titlu sau 2, cel mai des niciunul. Din aceste considerente, după mediu rezidențial, cei mai mulți participanți au fost întotdeauna din capitală, urmați de cei din alte orașe/orășele și doar un procent foarte mic al celor din sate. Dacă la prima ediție din 1992, 54% din participanți erau din capitală, în 1993 capitala a fost reprezentată de 61% din respondenți, iar în 1994 acest procent a reprezentat 89,4 la sută din totalul participanților la sondaj. Edițiile anilor 1996-1998 au exclus totalmente locuitorii rurali, sondajul desfășurându-se doar în capitală. Odată cu desfășurarea sondajului în mediul online, decalajul procentual între aceste categorii de cititori scade considerabil, la ediția anului 2020 participanții din capitală au reprezentat 33,9 la sută dintre respondenți, iar geografia participanților s-a extins peste hotarele republicii.

Deși marii critici literari sunt încă bărbați, mai multe studii internaționale demonstrează că citesc mai mult femeile. Și în cadrul sondajului nostru, an de an, am avut mai multe femei interesate să-și împărtășească opiniile despre carte și lectură cu noi. De la un decalaj de 5-10% la primele ediții până la unul de peste 50% la ultimele sondaje.

Annual s-a muncit cu meticulozitate și acuratețe, s-a încercat să se îmbine diferite moduri de cercetare în obținerea rezultatelor relevante în această investigație. Astfel, la ediția anului 1996 sondajul a fost realizat doar în orașul Chișinău, recurgându-se la o îmbinare a două metode de investigație: chestionar de opinie și interviu. Metoda interviului s-a dovedit a fi mult mai eficientă, cititorii au răspuns deschis la întrebări. Pe lângă difuzarea prin biblioteci și librării, chestionarul a fost publicat și în ziarele *Viața satului* (suplimentul *Biblioteca*) și *Săptămâna*, dar nici așa nu a adunat prea multe răspunsuri.

Cele mai citite cărți de la ediție la ediție au fost și rămân cărțile promovate în presă, la TV și radio, cărțile care au parte de lansări. Cărțile autorilor consacrați, care de-a lungul anilor și-au câștigat publicul cu scrieri bune, captivante, au participat la întâlniri cu cititorii, și-au format un grup de cititori devotați, acumulează an de an un număr relevant de voturi.

Referitor la categoriile de literatură, interesul publicului a variat

de la ediție la ediție. S-a citit și se citește proză și poezie. Din 1997, s-a observat o creștere a interesului tineretului studios pentru cartea de istorie, pentru că nu existau prea multe cărți care reflectau istoria Basarabiei la acel moment, noutățile editoriale la aceste teme erau primite cu mare interes. Grupa de vârstă 40-50 de ani a avut un interes constant față de literatură artistică și cărți istorice.

Un loc aparte în acest *Top* îl ocupă secțiunea „Debut”. Dacă la primele ediții cărțile din acest compartiment acumula puține voturi, la ultimele ediții se observă o creștere esențială a interesului față de aceste publicații și totul se datorează promovării intense pe rețelele de socializare a acestora, interacțiunii directe dintre scriitor și public. Fiind unul dintre clasamentele importante din țară *Topul celor mai citite 10 cărți ale anului*, în timp a servit drept punct de start pentru botezul scriitoricesc al mai multor autori.

Primul autor, care s-a învrednicit de Premiul „Debut” în anul 1992 a fost Nicolae Spătaru cu culegerea de versuri *Întoarcerea Zeilor*. Astăzi acest autor are în palmares mai multe cărți de poezie, proză pentru maturi, dar și pentru copii.

Au urmat alte nume:

- Gheorghe Doni cu placheta de versuri *Altarul deziluziilor* în 1995. Poetul a mai publicat alte câteva culegeri de versuri după anul 2018;

- Călin Sobietzky-Mânăscuță cu cartea *Iubire și inchiziție*, apărută la editura Cartier în 1996, care și-a continuat activitatea scriitoricească și a bucurat publicul și cu piesa *Terasa Zgârie-Nori*, în 2004.

- În același 1996, debutează și Ștefan (Sevastie) Baștovoi, premiat pentru cartea *Elefantul promis*, care azi bucură publicul cititor cu peste 20 de cărți.

- Margareta Curtescu cu cartea *Prinsă între clamele speranțe*, publicată la editura ARC în 1997.

- Maria Șleahțișchi cu placheta de versuri *O săptămână de poeme nescrise*, publicată la editura Cartier în 1998.

- Tamara Carauș cu culegerea de versuri *Țara mea*, editura ARC, în 2000;

- Anatol Moraru cu culegerea de proză scurtă *Noul tratat de igienă*, editura Gunivas, 2002;

- Doina Postolachi cu *Galerie de gânduri*, editura Prut Internațional, 2003;

- Oleg Carp cu *Drumul de plastilină*, editura ARC, în 2003;
- Veronica Josanu cu cartea *Sentimentul dragostei*, Editura Litera, 2004, și tot în acest an Ion Mușnoi cu cartea *Alter ego și alt eu*, editura Pontos;
- Rodica Chiriac cu cartea *Trei luni la Paris*, editura ARC, 2005;
- Lidia Codreanca cu culegerea de poezii *La prohodul iubirii...*, în 2007;
- Vlad Caraman cu eseu *În preajma revoluției de Constantin Stere. Elemente de poetică a Bildungsromanului* și Tania Dumbravă cu *Fata din Prag(a)*, în 2009;
- Maria-Paula Erizanu cu cartea *Aceasta e prima mea revoluție. Furați-mi-o*, în 2010, o vom regăsi în lista pentru ediția 2021 a sondajului cu nou roman *Ard pădurile*;
- Marcel Gherman cu proză *Cartea viselor*, editura ARC, 2011, tânărul autor a mai publicat între timp un volum de eseuri și alte câteva cărți de proză fantastică cultă;
- Nadejda Pădure cu cartea de versuri *Altă iubire*, editura Grafema Libris, 2012, autoarea se mai regăsește în topul anului 2015 cu cartea *Șapte ceruri pentru inima ta*;
- Ion Buzu cu *3ml de Konfidor*, publicată la Casa de pariuri literare din București, în 2013;

Topul celor mai citite cărți ale anului 2014 scoate în față un nume nou în literatura basarabeană, Lilia Calancea, cu un roman ce a prins la public, a ajuns în Top 10. După *Regina nopții* au urmat alte romane: *Sub constelația Lyrei* (2017), *Bocete de nuntă* (2019) și *Sunt oare un călău?* (2022);

Tatiana Țibuleac debutează în 2014 cu lucrarea *Fabule moderne*, urmată de *Vara în care mama avea ochii verzi* (2017), care a fost tradusă în mai multe limbi de circulație internațională, și *Grădina de sticlă*, în 2018;

Topul celor mai citite 10 cărți ale anului 2015 aduce în evidență romanul de debut al autorului Vitali Cipileaga *De vorbă cu Emma*. Au urmat alte două creații semnate de același autor: *În umbra pașilor tăi* (2016) și *Portocalele verzi* (2018), care au cucerit inimile ale zeci de mii de cititori din întreaga lume. În 2015, printre numele debutanților erau și numele ale doi tineri poeți: Aura Maru și Victor Țvetcov, ulterior nume de referință în istoria poeziei generației lor, ambii având poezie

cerebrală, cu o influență sigură, naturală, proprie poeților nativi.

Marinela Lungu debutează cu cartea *Singură cu mine* (2016). Autoarea își continuă calea scrisului cu romanul *Să nu mă lași* (2019) și iat-o și în lista Chestionarului de investigații pentru anul 2021 cu un nou roman, *Rochia de zăpadă*.

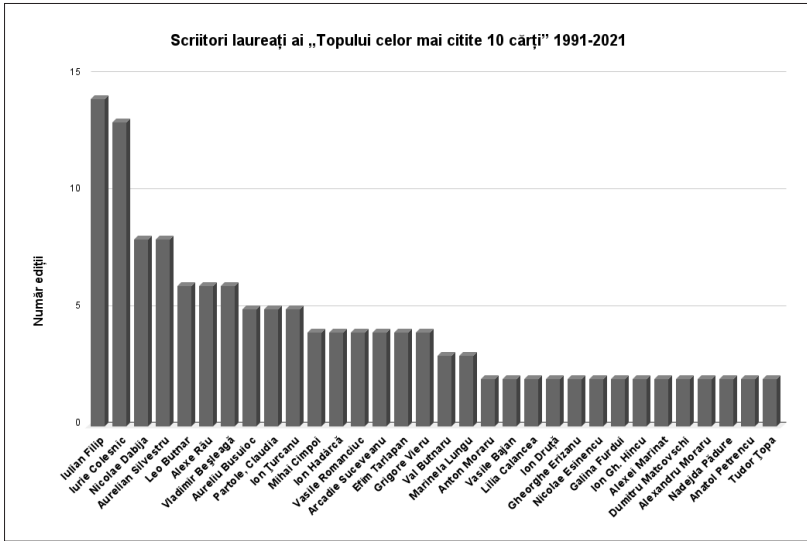
În *Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2017*, la categoria debut literar, cele mai multe voturi le-a obținut Vitalie Vovc, scriitor, blogger și activist civic, cu lucrarea *Alertă oranj sau Pe alocuri viscole*. Vitalie Vovc continuă să bucure publicul cititor cu editorialele de pe portalul www.deschide.md și cu scrierile publicate pe blogul său personal <http://www.vitalie-vovc.com/>.

Anul 2018 vine cu debutul în literatură al mai multor nume: Daniela Barbacari, Gelu Ciocan, Emanuela Iurkin ș.a. De exemplu, romanul *Câinele de bronz* al Emanuelei Iurkin s-a bucurat de succes în rândurile criticilor literari³⁸.

În 2019, 3 titluri de carte din *Top* sunt cărți de debut: culegerea de nuvele *Flori de adevăr* a Rusandei Isaicul-Pahomea, etnoromanul *Fata cu cobza* a Stelei Botez și romanul *Pene, morminte și flori*, de gen *dark urban fantasy*, al Mariei Boboc, tipărit sub pseudonimul M.K. Lynn. Tânăra autoare Maria Boboc și-a continuat firul romanului din 2020 în cel de-al doilea volumul *Pene, cenușă și Elfi*, tipărit la aceeași editură românească *Petale scrise* și promite cititorilor săi, în curând, un al treilea volum al romanului.

Anul 2020 vine și el cu mai multe cărți de debut premiate: *Istории din străinătate*, scrise de Iurie Cojocar; culegerea de versuri și proze scurte *Muguri* a Oxanei Traci-Bănăruș, plachetele de versuri *La ușa sinelui* a Cristinei Cornovan și *Lasă să plouă* a Anei Cotovan.

³⁸ VASILICA, Victoria. Topul celor mai citite 10 cărți ale anului, StartUP pentru debutanții din literatura artistică din Republica Moldova. In: Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2019. Chișinău: BNRM, 2019, pp. 45-46.

Clasamentul autorilor de top aleși de către cititori pe parcursul a 30 ediții ale *Topului* sunt (vezi diagrama nr. 7):

- poetul, prozatorul, dramaturgul și folcloristul Iulian Filip, învingător la 14 ediții ale sondajului;
- istoricul literar, scriitor Iurie Colesnic – la 13 ediții;
- poetul și prozatorul Nicolae Dabija și scriitorul Aurelian Silvestru – la 8 ediții;
- poetul, prozatorul și istoricul literar Leo Butnaru; poetul, eseistul și filosoful Alexe Rău; scriitorul Vladimir Beșleagă – la 6 ediții;
- poetul, prozatorul, dramaturgul, eseistul Aureliu Busuioc și scriitoarea Claudia Partole – la 5 ediții;
- academicianul, criticul și istoricul literar Mihai Cimpoi; poeții Ion Hadârcă, Grigore Vieru și Vasile Romanciuc; poetul și eseistul Arcadie Suceveanu; scriitorul, poetul umorist și satiricul Efim Tarlapan; istoricul și memorialisticul Ion Țurcan – la 4 ediții;
- publicistul, scriitorul și analistul politic Val Butnaru; tânăra scriitoare Marinela Lungu – la 3 ediții;
- marele scriitor, poet, dramaturg și istoric literar Ion Druță, scriitorul Alexei Marinat; poetul, scriitorul, dramaturgul și compozitorul Vasile

Bajan; scriitoarea Lilia Calancea; scriitorul, publicistul și editorul Gheorghe Erizanu; scriitorul, poetul, dramaturgul, scenaristul de filme Nicolae Esinencu; poeta și publicista Galina Furdui; istoricul Ion Gh. Hîncu; publicistul și istoricul-arhivist Alexandru Moraru; poeta Nadejda Pădure; istoricul Anatol Petrencu; istoricul Anton Moraru și scriitorul, publicistul și scenaristul Tudor Țopa – la 2 ediții, urmate de alte nume notorii cărțile cărora au fost laureate la câte o ediție a *Topului*.

În 2017, în cadrul Programului LecturaCentral a fost introdus un nou concurs „Cel mai original proiect de promovare a cărților din *Topul celor mai citite 10 cărți ale anului*”. Ca rezultat, bibliotecile și-au completat colecțiile cu cărți conforme preferințelor cititorilor, au organizat mai multe activități de promovare a acestor cărți: recitaluri de poezie, prezentări de cărți, maratoane de lectură, întâlniri cu scriitorii etc. Aceste evenimente au avut rezonanță în mediul comunitar (acumulând comentarii, aprecieri, mulțumiri etc.). Bibliotecile au promovat concursul în cadrul emisiunilor radio și TV, publicațiilor în presă, pe rețelele sociale etc. În aceste activități au fost implicați mai mulți parteneri: școli, gimnaziile, licee, grădinițe, precum și publicul larg din localitate.

Atât Camera Națională a Cărții din Republica Moldova, bibliotecile publice, editurile din țară, cât și mass-media sunt partenerii Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova de-a lungul anilor în organizarea și desfășurarea *Topul celor mai citite 10 cărți ale anului*, studiu care continuă să promoveze lectura și cărțile scriitorilor și istoricilor locului editate în Republica Moldova dar și peste hotarele ei, pentru că „promovarea politicii statului pe dimensiunea cărții și a lecturii a fost dintotdeauna una dintre prioritățile unei biblioteci naționale”.

Acest sondaj nu este despre cărți cu valoare națională sau care transmit motive existențiale (se mai întâmplă să coincidă), ci este despre cărți citite, despre opere care au ajuns la inima cititorului, cărți care, pur și simplu, ajută la perceperea lumii altfel, dau de gândit, deschid universul către lucruri noi și o nouă înțelegere. Până la urmă, lectura ține de gusturi.